

Ontwikkelgesprek Bacheloropleiding Vormgeving - hoofdlijnen en conclusies Mei 2020

Inleiding

In 2019 is de opleiding Vormgeving van HKU gevisiteerd door een onafhankelijke commissie van extern deskundigen in het kader van de aanvraag van verlenging van accreditatie bij de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie NVAO. De visitatie is bedoeld om de kwaliteit van de opleiding te beoordelen aan de hand van 11 standaarden en daarover een advies te geven aan NVAO.

De opleiding Vormgeving is één opleiding, georganiseerd in twee *schools* (HKU Design en HKU Media) met negen afstudeerrichtingen: animatie, audiovisuele media, fotografie, grafisch ontwerp, illustratie, beeld- en mediatechnologie (IMT), mode, productontwerp en ruimtelijk ontwerp.

Ter voorbereiding van de visitatie heeft de opleiding een serie conferenties georganiseerd gedurende het curriculumjaar 2018 – 2019 waaraan studieleiders, docenten, klassenvertegenwoordigers, opleidingscommissie, examencommissie, directies, onderwijskundigen, tutoeren, alumni en betrokkenen uit onze werkvelden hebben deelgenomen. In de conferenties zijn de afstudeerrichtingen in de *schools* met elkaar in gesprek gegaan over:

- het (eind)werk van studenten
- studiebegeleiding en inspraak
- ontwikkelingen in het werkveld
- de programma's en de manier waarop we beoordelen
- de wijze waarop we de opleiding in beeld brengen
- het studentenperspectief.

Het accreditatieteam van de opleiding, bestaande uit de onderwijskundigen en directeuren van de twee *schools* (HKU Design en HKU Media) en een kwaliteitszorgmedewerker van HKU, heeft na elke bijeenkomst bevindingen geïnventariseerd en verwerkt in het zogenaamde zelfevaluatie rapport.

De commissie heeft een goed beeld van onze opleiding kunnen krijgen door het bestuderen van dit zelfevaluatie rapport en diverse documenten in het digitale dossier. Het bijwonen van het afstuderen in juni 2019 en de gesprekken in oktober 2019 met studenten, docenten, vertegenwoordigers uit het werkveld, het opleidingsmanagement en de examencommissie, maakten de papieren werkelijkheid levend. De film waarin studenten en docenten van alle negen richtingen aan het woord waren en hun visie op de opleiding gaven, completeerde het beeld.

In het adviesrapport aan de NVAO krijgt de opleiding van de commissie veel complimenten over de koers die zij volgt, over haar ambities en de geformuleerde ontwikkelagenda. De opleiding voldoet aan alle standaarden en het eindoordeel was derhalve positief. In de aanbevelingen geeft de commissie nadere waardevolle tips die ons helpen de agenda verder uit te werken.

Eind mei 2020 heeft de opleiding met twee leden van de commissie via ZOOM een ontwikkelgesprek gevoerd. In het ontwikkelgesprek wilde de opleiding graag doorpraten over twee onderwerpen uit het zelfevaluatie rapport waar de opleiding zich de komende jaren mee zal bezighouden en waar de visitatiecommissie aanbevelingen voor heeft gegeven:

1. Onderzoeksactiviteiten in relatie tot ontwerperschap
2. Positionering als maker/ontwerper staat centraal en vakgebied als vertrekpunt

In onderstaande twee paragrafen gaan we in op de inhoud van het gesprek en de relevantie ervan voor onze ontwikkelagenda.

1. Onderzoeksactiviteiten in relatie tot ontwerperschap

Een van de aanbevelingen die de commissie deed correspondeerde met een van de drie hoofdthema's van onze ontwikkelagenda: onderzoek in relatie tot ontwerperschap. We schreven in het zelfevaluatie rapport over onze ambitie om tot een collectie van onderzoeksactiviteiten in relatie tot maakprocessen te komen. De commissie gaf in het verlengde daarvan in haar adviesrapport aan: "Start zo snel mogelijk met het ontwikkelen

van een heldere visie op onderzoek en het daarbij passende begrippenkader en het vastleggen van de zich bij de opleiding voortdurend verder ontwikkelende collectie van onderzoeksmethoden en –varianten gekoppeld aan maakprocessen, zodat studenten én docenten meer handvatten krijgen.”

Wij vroegen de commissie om een nadere uitleg en in het gesprek dat zich vervolgens ontvouwde ontstonden waardevolle inzichten.

De commissie wilde met deze aanbeveling ons avontuur om onderzoek verder te koppelen aan maakprocessen, kracht bijzetten. De commissie ziet dit als een specialisatie van HKU. Omdat het een hoge ambitie is en een ‘grote klus’ vindt zij het belangrijk HKU en de opleiding Vormgeving in het bijzonder uit te dagen zich sterker te profileren op dit punt. HKU heeft een unieke uitgangspositie door de samenwerking tussen *schools*, perspectieven en disciplines, met behoud van diversiteit. Wat de commissie ook onderscheidend vindt, zijn de talloze voorbeelden uit ‘Makersmanieren’ van het lectoraat van Jan IJzermans, waarin docenten zelf iteraties in hun eigen lesprogramma doen en daarop reflecteren. Dit doen zij op een niet-academische manier en zonder lectoren-jargon.

Er ligt een kans om de opleiding, maar ook HKU, sterker te onderscheiden ten opzichte van andere academies, door een stap verder te zetten dan alleen aangeven wat het belang van maken is. Interessant zou zijn om vanuit de verscheidenheid en diversiteit die we binnen HKU en de opleiding Vormgeving kennen, te zoeken naar begrippenkaders die open zijn, die ontsluiten en in beweging zetten, communicatief werken en verbeelden, die de magie en de intuïtie toelaten: het maken als verschijnsel laat. En waarbij het perspectief van de studenten als makers een grote rol speelt. En het maken als proces ruimte krijgt.

We onderstrepen de bedoeling om de werkplaats Makersmanieren uit te werken, samen met de lectoraten. En we ondersteunen de suggestie om hiervoor ook externe fondsen aan te schrijven en om connecties met universiteiten aan te gaan.

2. Positionering als maker/ontwerper staat centraal en vakgebied als vertrekpunt

De eerste aanbeveling van de visitatiecommissie was: “ga voortvarend verder op het ingeslagen pad wat jullie gekozen hebben”. Wij hebben dat uitgelegd als dat de karakteristiek van de opleiding, zoals we beschreven in het zelfevaluatierapport, helder was en als koers werd herkend. In die karakteristiek staat centraal: de positionering van de maker/ontwerper, een maatschappelijke oriëntatie en het uitgangspunt dat studenten bij ons starten in een vakgebied, of een domein waarin ze zich thuis voelen en waar ze in eerste instantie het meest enthousiast over zijn.

Die domeinen zijn bij ons de verschillende afstudeerrichtingen in beide *schools*. Echter, studenten komen bij ons weliswaar binnen met een bepaald profiel, maar hoe ze uitstromen is vaak nog ongewis. En eigenlijk vinden we dat wel interessant. We willen studenten in die 4 jaar studie in ieder geval de gelegenheid bieden om zoveel ontmoetingen te hebben dat ze zich opnieuw de vraag kunnen stellen of ze willen blijven in het domein waar ze begonnen zijn, of dat ze daar misschien wel grenzen in willen opzoeken of crossovers willen maken.

We wilden graag een verdere verduidelijking van deze aanbeveling, en vroegen ons af of de commissie het vertrekken vanuit verschillende domeinen als een manier beschouwt om ook verscheidenheid in de uitstroom te bevorderen?

De aanbeveling is ontstaan toen de commissie uit de stukken en de gesprekken met studenten tijdens de visitatiedag de indruk kreeg dat studenten konden kiezen wat ze wilden. De commissie vroeg zich daarop af of dat wel goed gaat met zoveel vrijheid. Maar gaandeweg de visitatie heeft de opleiding de commissie helemaal overtuigd dat de koers van de opleiding gezien de ontwikkelingen in de maatschappij een hele bijzondere en waardevolle, en volgens de commissie ook een hele gewenste, ontwikkeling is. Om die reden dus een hele goede strategische keuze.

De commissie vindt alleen dat de opleiding dat uitgangspunt ook goed moet doorzetten in de uitstroom. Laat maar zien dat de ene student heel anders is dan de andere, als je daar maar duidelijk over bent. Dat ze heel andere trajecten gevolgd kunnen hebben, en zich heel anders hebben ontwikkeld, en dat ze daarmee ook heel andere ontwikkelperspectieven hebben binnen de maatschappij in welke geleiding dan ook.

De commissie ziet op grond van de gesprekken en in het eindwerk een vrij klassiek beeld van het werkveld terug. De student krijgt na binnenkomst vrijheid en kan op verschillende manieren ondervinden hoe je kunt

werken en kunt samenwerken - en daar is de commissie enthousiast over - maar de uitstroom leek redelijk behoudend. Het zou mooi zijn om alle mogelijkheden die de opleiding nu al aanbiedt om op verschillende schalen te werken (solo, samen, cross-over, specifiek etc.) uit te breiden.

Als er bovendien iets meer vrijheid wordt genomen in het bevragen van het vraagstuk waar studenten mee aan de slag gaan, kunnen zij al tijdens de studie ervaring opdoen met het durven bevragen van de realiteit waarin zij later terecht komen, aldus de commissie.

De opleiding onderstreept dit pleidooi voor gelijkwaardigheid in het werken met externe partners, waarbij studenten zelf ook initiatief kunnen nemen. Hoe eerder en vaker je ervaart dat inderdaad die dialoog mogelijk is, op het moment dat je een gespreksonderwerp hebt waarbij alle partners gelijkwaardig zijn, dan gebeuren er hele interessante dingen, is ook de ervaring van de opleiding. Als partners gaan beseffen dat zij daardoor zelf ook anders naar dingen gaan kijken dan is dat helemaal fantastisch. Het begint al met de manier waarop je een partner benadert. Dat je gelijkwaardig aan een vraagstuk gaat werken. En dan komen er ook andersoortige vraagstukken.

De commissie beaamt dit: als het onderwijs meer van dit soort open omgevingen kan bieden, kan het onderzoek over het maken ook een andere betekenis krijgen. En is het idee van de verplichte stages achterhaald.

De opleiding is het eens met de strekking van dit deel van het gesprek. De toekomst is in die zin maakbaar, studenten maken hun eigen werkvelden en werelden. Daarin willen we ze expliciet faciliteren. We vinden het heel belangrijk om de verscheidenheid van plekken waar onze studenten terecht komen te waarderen evenals de verscheidenheid in werk waarmee ze hun studie beëindigen. Studenten hebben uiteenlopende ontwikkelingsperspectieven en in het onderzoek daarnaar hebben ze zelf een belangrijke rol. Wellicht zijn onze afstudeerrichtingen in de toekomst meer 'onderzoeksdomeinen'.

We danken mede namens het College van Bestuur HKU alle gesprekspartners.

Vanuit het visitatiepanel namen deel aan het gesprek:

- De voorzitter van de visitatiecommissie
- Een van de extern deskundigen van de visitatiecommissie

Vanuit de opleiding namen deel aan het gesprek:

- Directeur HKU Design
- Directeur HKU Media
- Studieleider IMT
- Studieleider Product design
- Onderwijskundige HKU Design / HKU Media
- Post-doc onderzoeker en docent
- Medewerker afdeling kwaliteitszorg (verslaglegging)